

Toneel

Alles zien in een wervelend meisje

Wervel

Van en door Boukje Schweigman

Vormgeving: Theun Mosk

Muziek: Paul Koek

T/m 6 oktober in De Brakke Grond, Amsterdam. Tournee tot 20 oktober
Informatie: www.veenfabriek.nl

Het theater van Boukje Schweigman zou voorgeschreven moeten worden. Wekelijks één avond op doktersrecept. De woordloze voorstellingen die Schweigman maakt, zijn zo zuiver en zintuiglijk, dat het een weldaad is om ze te ondergaan. Maar het gekke is, dat ze in eerste instantie een kwelling lijken. De overgang van buitenwereld naar theaterzaal vindt bij Schweigman nooit vanzelfsprekend plaats. Bezoekers stuiten eerst op een voorpost waar tassen worden ingenomen of schoenen moeten uitgedaan. De opdracht om één voor één een ruimte te betreden, haalt knusse stelletjes en kletsende vriendinnen wreed uit elkaar. Bij de voorstelling *Dreef* in Amsterdam moest het publiek afgelopen zomer een eind fietsen naar een plek langs een snelweg waar voor iedereen een stel kaplaarzen stond te wachten. Bij *Wervel*, dat nu opnieuw op tournee is, krijg je een onflatteus monniksgewaad over je uitgaanskleding voordat de deur van de theaterzaal zich voor jou opent. En binnen wacht een cirkel van houten bankjes zonder leuning waar de bezoeker met een vermoeide rug het nog geen vijf minuten op denkt uit te houden. Maar wie zich overgeeft aan Schweigmans aanwijzingen, betreedt een universum dat lichaamsrust en geestruimte biedt. De jonge theatermaakster, die nog maar kort geleden de mime-opleiding afsloot, vindt haar kracht in de beperking. Ze weet ideeën zo uit te zuiveren, dat alle bedoelbaarheid er uit verdwijnt. Dat een voorstelling alleen nog maar gaat over draaien of over klimmen, over de reis van duisternis naar licht of van benauwenis naar openheid.

Met haar vaste vormgever Theun Mosk creëert Schweigman voor iedere voorstelling een bouwsel dat de vorm van de gebeurtenis al verregaand bepaalt. Bij *Klep* zat het publiek in een afgesloten, vierpersoonsdoos met voor elke bezoeker een kleine, rechthoekige opening om doorheen te turen als door een filmkader. De spelers schoven in en uit dit beeld. Ze 'zoomden in' door dichterbij te komen en lichaamsdelen vlak voor het kader te tonen, maar maakten ver weg in de open ruimte rondom de doos ook 'totaalbeelden'. *Benen* voltrok zich in een ruimte die langzamerhand kleiner werd, en *Dreef* in een drijvende bol die zich opende naar het water onder de bezoekers, maar ook naar de lucht ver boven hen.

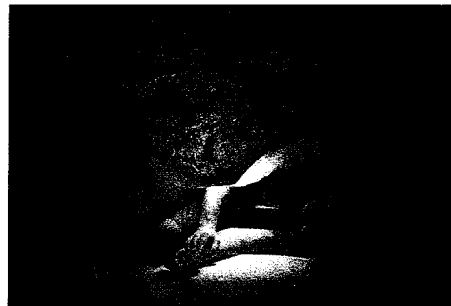
Die bijzondere bouwsels zijn meer dan een omhulsel. Ze maken deel uit van de choreografie. Bij *Wervel* zit het publiek - in monnikspij - in een kring die niet alleen gecreëerd wordt door de houten bankjes, maar ook door twee cirkels. De ene bevindt zich achter het publiek, op schouderhoogte, en bakent de ruimte af. De andere ligt voor de bezoekers op de grond, als de rand van een circuspiste. Midden in die piste draait Schweigman om haar as. En terwijl zij draait, beweegt de binnenste cirkel zich langzaam omhoog, dwars door het blikveld van de toeschouwers.

Zo wordt, net als bij *Klep*, het beeld gekadreed. Een tijdlang zie je bijvoorbeeld slechts de voeten van de draaiende danseres en de schaduw die haar van boven af belichte lichaam maakt. Later verheft die blankhouten cirkel zich tot de ooghoogte van Schweigman, zodat haar hoofd zich aftekent tegen een lichte achtergrond, terwijl de rest van haar lichaam in het donker danst. Een uur lang draait Schweigman om haar as. Maar met dat minimale gegeven creëert zij een spektakel dat de aandacht opzuigt en de gemoederen beroert. Het draaien

is prachtig opgebouwd, van een mechanische cadans naar een razendsnelle werveling, en van ingetogen in het midden naar een opzweepende rondedans waar het publiek bijna door Schweigmans tastende armen wordt geraakt. Door haar armen telkens anders te houden, laat Schweigman de vorm van haar lichaam voortdurend veranderen, en de hallucinerende geluidsband van Paul Koek onderstreept iedere transitie. Het voelt als een ritueel dat de bezoekers met elkaar móeten ondergaan. Hoe meer Schweigman haar eigen cirkel openbreekt, hoe meer ruimte wij van binnen voelen.

Met Schweigman heeft de Nederlandse moderne mime eindelijk weer eens een pleitbezorger van het abstracte spel met ruimtelijke vormen, dat decennia geleden in zweverigheid ten onder ging. Wat zij en Theun Mosk doen heeft helemaal niks zweverigs. Met *Wervel* laat Schweigman zien dat niets zo concreet is als een cirkel. Je kunt alles zien in het wervelende meisje: de draaiing van het planetaire stelsel, de cirkelgang van het leven of de uitputtende dans van de derwisjen. Maar het is ook een meisje dat draait om haar as, en ze doet dat zo mooi dat ze nooit meer moet stoppen.

Marijn van der Jagt

Jochem Jurgens

